

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

După sêrbătóre.

A fost înălțatoriu de inimă actul de pietate sêvêșit Dumineca trecută. Înaintea sfintelor altare ale Domnului din întrégă provincia nóstră metropolitană s'a însoțit glasul clerului și poporului în rugăciuni pentru odichna fericitului întru aducere aminte Archiepiscop și Metropolit Andreiu baron de Șaguna; ér în cuvântările comemorative ținute cu acéstă ocașiune s'a dat espresiune virtuților și operelor mărețe sêvêșite de fericitul Metropolit întru întărirea și înaintarea bisericii și poporului credincios, precum și întru promovarea intereselor patriei. S'a îmbinat în acéstă sêrbătóre tributul de recunoștință al clerului și al poporului, cu carele datorim fericitului Metropolit, — cu dorul și tendența de a-ne înspira de faptele mărețe ale bărbaților de valóre din trecutul nostru.

În biserica catedrală din Arad parastasul pentru odichna fericitului Metropolit s'a oficiat prin Pré Sânția Sa părintele Episcop Ioan Meșian asistat de întrégă preoțimea din loc cu solemnitatea ce datorim fericitului prelat; ér la finea serviciului divin Pré Sânția Sa părintele Episcop a ținut o cuvântare comemorativă asupra însemnătății actului sêvêșit.

În legatură cu acéstă înregistrăm, că Marți în 16/28 Iunie a. c. si adecă în đina morții fericitului Metropolit, în biserica cea mare din Rêsinari, lângă locul, unde sânt depuse pentru odichnă vecinică osămintele fericitului Metropolit, s'a oficiat un parastas solemn, și preste tot s'a sêvêșit un act de pietate, cu tótă demnitatea, ce o datorim marelui Archiereu. Parastasul s'a oficiat prin Escelenția Sa, Înalt Présfințitul Domn Archiepiscop și Metropolit Miron Romanul, asistat de Pré Sânțiile Lor,

părintele Episcop al Aradului Ioan Meșian și părintele Episcop al Caransebeșului Nicolau Popoa, de părinții archimandriți: Dr. Ilarion Pușcariu, și Filaret Musta, protosincelul Augustin Hamsea, părinții protopresviteri: Ioan Papiu și Ioan Droc, asesorii consistoriaii: Zacharie Boiu, Nicolae Cristea, Nicolae Ivan, directorul seminarial Dr. Remus Roșca și mai mulți preoți în ființa de față a reprezentanților eparchielor și a inteligenții din provincia metropolitană, carea în frunte cu ilustrii dni Mocsonyi venise în număr mare din tóte părțile Metropolitiei spre a depune tributul pietății, cu carele datorim fericitului Prelat.

Servițiul divin funebru a fost impunătoriu și edificătoriu atât prin frumseția, propriă cultului sfintei nóstre bisericii, espriată și interpretată cu tótă solemnitatea de Înalt Présfințitul Domn Archiepiscop și de Présfinții Archierei, precum și prin faptul, că la acest sfânt act au asistat în mare număr reprezentanții clerului și poporului din întrégă Metropolia, — dând astfel espresiune căldurii inimii, carea ne însufleșce față de sfânta nóstră biserică și față de bărbatul, carele a înactivat prin vieța și faptele sale vechia programă și liniă de conduită a sfintei nóstre bisericii strêbune întru înaintarea poporului nostru în pietate și în tóte cele bune.

La finea serviciului divin Pré Sânția Sa, părintele Episcop al Aradului Ioan Meșianu ținú o cuvântare, prin carea interpretă însemnătatea actului sêvêșit, și espune învățăturile, ce reies din vieța și faptele marelui Archiereu pentru vieța și dezvoltarea ulterioară a bisericii și poporului nostru.

Notăm tot de odată, că din incidentul acestui parastas s'au depus pre mormântul nemuritoriului

Metropolit mai multe cununi, și anume din partea Consistoriului arhidieceșan din Sibiu, din partea Consistorielor eparhiale din Arad și Caransebeș, precum și din partea mai multor corporațiuni.

După servițiul divin a urmat masa comună în frumosul edificiu al școlii noastre din Rășinari. La masa comună în conformitate cu vechie tradițiuni ale poporului nostru, carele folosește astfel de ocașiuni pentru a perena amintirea iubiților răposați, Escelenția Sa, Înalt Prăsfintitul Domn Arhiepiscop și Metropolit Miron Romanul luând cuvântul cu îndatinata-i bunavoință mulțămescé Pră Sântișilor Archierei, reprezentanșilor Consistórelor, reprezentanșilor comitatului Sibiu, reprezentanșilor bisericii greco-catolice române, ilustrilor dni: Alecsandru, Eugen și Zeno Mocsonyi, precum și reprezentanșilor tuturor corporașionilor și onorașolilor, cari prin preșența lor au contribuit la ridicarea solemnității actului de pietate săvărșit întru amintitea fericitului Metropolit Andreiu.

După acésta luând cuvântul ilustrul dnu Alecsandru Mocsonyi prin un discurs, pre carele sperăm că-l vom poté publica în numărul următoriu, espuse însemnătatea, ce o-a avut și o-are biserica străbună în desvoltarea poporului nostru, accentuând, că geniul românismului, așa precum s'a susșinut, și manifestat în decursul veacurilor este productul duor factori mari, și anume: al ortodocsismului și al spiritului vechii culturi romane, susșinut la poporul nostru prin tradișionile și datinele rămase din bătrâni. Acesti doi factori îi-vedem întrupați în o formă marcantă în Metropolitul Șaguna, — și iese în viața și faptele sale mărimea fericitului prelat al bisericii noastre.

După dlu Alecsandru Mocsonyi luă cuvântul Pră Cuvioșia Sa, părintele Archimandrit Dr. Ilarion Pașcariu, și în termini aleși espuse servișiele mari, ce le-au făcut membrii ilustrei familii Mocsonyi întru realizarea operelor celor mari săvărșite prin fericitul Metropolit Șaguna, și aminti în special pre fericității întru aducere aminte membrii ai acestei ilustre familii: Petru, Andreiu, Georgiu și Antoniu, cari prin zelul lor cătră biserică au contribuit în mare măsură la realizarea despărșirii ierarchice de biserica soră sărbéscă și la reactivarea vechei noastre Metropolitii.

În fine amintim, că Pră Sântia Sa părintele Episcop al Caransebeșului Nicolau Popea într'un frumos discurs se adresă cătră preoșimea și poporul din Rășinari, punându-le la inimă îngrijirea de mormântul fericitului Metropolit Andreiu.

Espunéad aici pre scurt momentele principale ale sărbătorii de carea vorbim, — constatăm cu viaș satisfacșione faptul, că întrégă sărbătórea a decurs într'un mod demn de prelatul, a căruia amintire o-am sărbătórit. În acésta sărbătóre s'a vėđut în o formă pregnantă atât din discursurile șinute cât și din interesul, cu carele clerul, inteligința și poporul nostru a participat la acest act de pietate creștinéscă, că viaș este în inimile noastre amintirea fericitului prelat, și că întru un gând și o sémșire bate cu tótă caldura inima noastră ori de câte ori o cere acésta interesele mari ale bisericii noastre străbune.

Să dea Dumnezeu, ca sfințele rugăciuni ridicate cu acésta ocașiune să afie îndurare înaintea Tronului ceresc; și sufletul fericitului Metropolit Andreiu să-l așeđe Cel Atotputernic în lăcașurile dreptilor, ér pre noi să-ne miluiescă, și să-ne mântuiescă ca un bun și de ómeni iubitoriu!

Misteriologia.

Despre misterii în genere.

Definișionea misterului (sacramentului) ni-o dă Mărturisirea ortodoxă de Petru Movilă în răspunsul său la întrebarea 99-a în următóarele: „Misteriul este o lucrare sântă, care sub o formă vėđută împărșășește sufletului credinciosului grașia cea nevėđută a lui D-șeu și este instituit de Dl Isus Christos (prin care toși credincioșii primesc dșeescul char). Biserica numără așadar 3 atribute esenșiale la fiecare misteriu: 1) o formă viđibilă, 2) împărșășirea charului (grașiei) dșeesc nevėđut și 3) instituirea lui dșeescă.

Pentru săvărșirea unui misteriu să cere încă 1) un presbiter sau episcop hirotonit canonic — care să numesce ministrul sacramentului 2) o persoană, care să primească sacramentul și care să numesce subiectul, sau primitorul sacramentului.

Biserica ortodocsă recunóșce dinpreună cu biserica apusană 7 sacramente și anume: botezul, mirul, cuminecătura, preoșia, pocăința, căsătoria și maslul.

Dela acésta învățatură a bisericii ortodoxe despre definișionea (recerințele și numărul) sacramentelor să abate biserica reformată, luterană zvingliană și calvină. — Deși luteranii vėd în sacramente mijlóce de împărșășirea grașiei dșeesci, totuși împărșășirea grașiei e condișionată de credință, așa că nu sacramentele ca atari, ci credința e că șătórea grașiei. Zvingli vede în sacramente numai semne ale mărturisirii de credință, semne prin cari asigură el biserica despre credința sa, semne numai de aducere aminte, ear Calvin ține sacramentele de arvană a grașiei

promisă de D-țeu. Actuala învățătură greșită a lor despre sacrameinte e o urmare a învățaturii despre justificarea omului numai prin credință. Numai credința în Is. Chr. și în faptele lui mântuitoare pôte împărtași grația ddeescă, ear sacramentele pot cel mult numai nutri actuala credință — țin ei.

Atributele esențiale a-le sacramentului (misteriului).

După cum am țin mai sus, sacramentul este o lucrare sântă, instituită de Dl nostru Is. Chr. și prin care sub o formă vișibilă se împărtașește credincioșilor grația nevișibilă a lui D țeu. Din această definițiune se vede că sacramentul are 3 atribute și anume :

1) O formă vișibilă. Sub această se înțelege materia, care e mediul împărtașirii sacramentale, precum d. e. la botez : apa și cuvintele prin cari se dă materiei putere sacramentală ; precum d. e. la mir : formula „pecetea darului s. Duh“ și actul împărtașirii misterului, precum la căsătorie binecuvântarea și încununarea. Acestea constituiesc partea vădută a sacramentului. Alt atribut este :

2) Împărtașirea grației ddeesci nevădute. Prin sacrament se împărtașește credinciosului grația ddeescă, care se arată în diferite efecte precum la botez în iertarea păcatului original și a celor personale, la maslu în însenătoșarea corpului și a sufletului. Al treilea atribut al sacramentului este

3) Instituirea lui ddeescă prin Isus Christos. Din acest atribut se vede, că sacramentele nu sunt acte instituite de biserică ci de însuși Mântuitorul Isus Christos. El este împărtașitorul grației, numai el are dreptul și puterea de a ne arăta și modul în carele are a se împărtași grația.

Condițiunile pentru săvârșirea sacramentelor.

Pentru-ca un sacrament să se pôte săvârși se recere o persoană, care se l împărtașească și o persoană, care se-l primescă. Împărtașitorul sau ministrul sacramentului pôte fi numai un preot legal chi rotonit adecă un episcop sau un presbiter. Acesta se pôte vedé din cuvintele ap. Pavel la I Cor. cap 4 v. 1. „Așa să ne socotescă pe noi ómenii, ca pe niște servitori ai lui Christos și ministrii misterilor lui Dđeu,“ cuvinte, cari numai la apostoli și următorii lor se pot referi, nici de cum însă și la laici.

Episcopii și presbiterii sunt ministrii vișibili ai sacramentelor, pe când propriul ministru este însuși Isus Christos.

După dreptul canonic împărtașitorii competenți și legali ai sacramentelor, precum și administratorii celorlalte dirigerorii bis. sunt în eparchii episcopii, ér în parochii parochii, ca reprezentanții episcopului. În parochie așadar numai parochul local pôte săvârși actele liturgice și așa și sacramentele ; altui

paroch sau presbiter (fie chiar și protopresbiter) nu-i este permis fără încuviințarea parochului local sau a episcopului eparchial a săvârși nici un act liturgic.

Biserica reformată susține contrar învățaturii bis. ort., că nu numai preoții, ci și laicii pot administra sacramentele. Actuala învățătură e o consecventă a învățaturii lor despre preoție. Nu există o preoție în înțeles mai strins, sau o preoție specială, după cum afirmă bis. ort. și apusană, ci numai o preoție generală, care cuprinde în sine pe toți creștinii. Toți creștinii sunt preoți, fiecare pôte deci săvârși dirigătorii pastorală, învățătorescă și preoțescă, prin urmare ori-care credincios pôte împărtași și sacramentele. Acesta e raționamentul lor despre preoție. Dacă însă și în biserica protestantă numai așa numiții preoți (pastori) împărtașesc sacramentele și săvârșesc și celelalte acte ale cultului, apoi o fac ei această nu în puterea unui ordin mai înalt ddeesc, ci numai ca delegații, reprezentanții comunei bisericesci, nepricepându-se la acestea toți credincioșii și ca să nu se întâmple în comună iregularități și abuzuri. Dreptul așa numiților preoți protestanți de a săvârși cultul și a împărtași sacramentele nu e așadar un drept ddeesc, ci un drept lumesc, un drept convențional.

Subiectul sau primitorul sacramentelor e fiește-care creștin ortodox, ér subiectul botezului sunt toți necreștinii, cari doresc și voesc a intra în biserica lui Christos.

Validitatea sau efectul sacramentului depinde — în cea ce privește persoana ministrului — numai dela împărtașirea acurată a lui, ér nedemnitătea morală a ministrului nu altereză de fel validitatea sacramentului. Acesta rezultă din învățatura ort. că adevăratul și propriul ministru al sacramentului e însuși Isus Christos, ér preotul plinește numai partea cea externă a sacramentului. Dar deși dispozițiunea internă a ministrului nu are nimic de a face cu validitatea sau eficacitatea sacramentelor, totuși dacă ministrii le împărtașesc cu nedemnităte, își atrag condamnare, disprețuind instituțiunile ddeesci.

Cât despre dispozițiunea internă a primitoriului, apoi validitatea sacramentelor nu atâră nici dela demnitatea morală și de credință a primitoriului, așa că și un creștin ort. impios le pôte primi în mod valid. Dară deși sacramentele conduc în primitor necondiționat grația ddeescă, totuși dacă le primesce cu nevrednicie își atrage sie-și condamnare după cuvintele ap. Pavel „Ori cine va mânca pâinea sau va bea păharul Dlui cu nevrednicie . . . judecată sie-și mănăncă și bea nesocotind corpul Dlui“. (I Cor. Cap 11 v. 27—29).

După luterani și calvini însă numai primirea cu credință a sacramentului produce în sufletul credinciosului grația ddeescă așa, că dacă ele se primesc fără dispozițiune bună internă și fără de credință, își perd efectul și rămân numai o ceremonie simplă.

Numărul sacramentelor.

Biserica ortodoxă numără 7 sacramente și anume: botezul, mirul, euharistia, pocăința, preoția, căsătoria și maslul. „Noi n'avem în biserică nici mai multe nici mai puține decât șapte misterii“. (Conf. Patr. or. art. 15).

Protestanții și calvinii primesc dintre aceste 7 sacramente numai două, anume: botezul și euharistia, despre cari cred și ei că sunt instituite de însuși Is. Chr., iar celelalte 5 le resping susținând, că s'au introdus succesiv, nreându-se la numărul de 7 abia în veacul al XII. sub influința autoritativă a dogmaticului apusan Petru Lombardul († 1164) sprijinit mai târziu de scolastici.

Că toate sacramentele își au temei sigur în sânta scriptură vom arăta, când vom tracta sacramentele în special. Acum vom arăta, că în biserică constant a fost numărul de 7, și că unele sacramente nu s'au introdus mai târziu, după cum susțin protestanții.

Tocmai pentru că nu se află nici o urmă de introducere a vre unui sacrament, suntem în drept a susține, că ele dela început au existat în biserică. Altcum ar trebui să aflăm în istorie motivele din cari, și împrejurările în cari s'au introdus, și ce poziție a luat biserică la introducerea lor, pentru-că numai formularea unei învățături a produs totdeauna sguđuire în biserică, sguđuire, pe care a produs-o și ștergerea a-lor 5 sacramente din partea protestanților. Tăcând istoria despre acestea, putem primi instituirea sacramentalor de apostolică. În actuala credință a noastră ne întăresce și împrejurarea, că și biserică apusenă despărțită prin înnoirile sale de biserică ort. în veacul al XI-lea, tot 7 sacramente numără, ba chiar și sectele creștine de părțite încă prin veacul al IV-lea și V-lea de biserică ort. tot numai cele 7 sacramente ale bisericii ort. le ține. De unde să fi luat aceste secte numărul de 7 al sacramentelor? Dela biserică ort. după desbinarea lor nu, pentru-că cunoșcem referințele încordate între aceste secte și biserică mamă. Ne rămâne a primi, că ele au existat în număr de 7 încă înainte de veacul al IV-lea recte al V-lea. Existând așadar sacramentele încă înainte de veacul al IV-lea sau al V-lea și neamintind s. părinți nimic despre introducerea vre-unuia dintre ele, constatăm, că ele sunt de origine apostolică.

Din aceea, că unii s. părinți vorbesc numai de unele, alții de altele dintre sacramente și că unii vorbind de unele numesc sacramente și alte lucrări sante, nu se poate deduce neexistința lor de șapte în timpul patristic. Cine poate impune, ca toți s. părinți să tracteze și vorbescă despre toate șapte sacramentele? Unii vorbesc de unele, alții de altele, după cum cerea trebuința și scopul tractatului, în care vorbesce și de sacramente. Țr că sacrament, grecesce misteriu, se numesc și alte ceremonii, provine de acolo, că terminul sacrament, misteriu

teriu în literatura patristică era mai general și abia mai târziu s'a introdus în înțelesul său special de ađi. Nu numele îi dă caracterul sacramentului, ci attributele lui.

În cele următoare vom espune învățătura ortodoxă a fie-cărui sacrament în special.

Reuniuni, ori conferințe învățătoresci?

Originea conferințelor învățătoresci, o vom afla încă pela finea secolului trecut, când prin înființarea de școle primare sub Maria Teresia, în lipsa cursurilor sistemisate de pedagogie, s'au improvisat așa numitele „Norme“, cari nu erau altceva, decât unele conferințe de metod, ținute cu cei ce destinați erau pentru cariera de învățatori.

După întemeierea institutelor pedagogice, s'au sistat „normele“. respective și usul daunător, de a se prinde învățatorii ca și soldații cu funia, după cum se exprimă eruditul Urechie; totuși însă conferințele s'au practicat și în urmă, dar nu cu termine așa lungi.

Progresând și perfecționându-se deplin învățătoria noastră în noiele institute pedagogice, conferințele au cădut în desuetudine, cari ce alta, decât rușine ar fi pentru institutele noastre pedagogice, când și elementul eșit din acele, ar reclama instrucția conferințelor?

Absolvenții amețiți de mecanismul diverselor metode în institut, așteaptă cu tot dreptul ca în întrunirile învățătoresci să se tracteze chestiuni mai generali principiale, chestiuni de organizație, îndegătări asupra planului și mijlócelor de învățământ ect. studii asupra naturelului elevilor, și a mijlócelor mai conducătoare la scop, de a desbrăca pe elev de toate însușirile nedemne, cu cari ese din casa păriatească și în consecințe, a face studii seriose asupra educației intelectuale, morale și fizice a elevului.

Astmod, reclamând progresul pedagogiei un program mai amplu al conferințelor. vedem născându-se din conferințele învățătoresci, reuniunile actuale învățătoresci, adoptate în urma esperiințelor mai îndelungate, și în regulamentele diecesane și congrsuale, ca mai conducătoare la scop, decât anteconferințele.

Abstragând, că cercul de activitate al reuniunilor este mai general, având un program mai amplu decât al conferințelor, reuniunile sunt puse pe base cu mult mai solide, având organism parmanent, care dirige mersul afacerilor și staveresce condițiile de progres al corporațiunei; apoi și mijlócele spirituale ca bibliotecă, staverirea și censurarea elaboratelor prin comitet, precum și punerea chestionarilor pedagogice cătră adunări, nu altcum și modestele mijloce materiale, sunt capabile de a da corporațiunei un impuls și avânt spre progres, pe când întrunirile momentane ale conferințelor, lipsa lor de organism parmanent, le face imposibile de a realiza aceleași

progrese, cari de fapt le-au realizat și până acum reuniunile învățătoresci, cari au esmis premii de sute de fl. pentru cele mai bune cărți didactice, au spriginat edarea de opuri, au ridicat monumente bărbatilor de școlă, și au rezolvit o mulțime de chestiuni cari au contribuit în mod puternic la promovarea învățământului, nu altcum au ținut în curent învățătoria cu toate inovațiunile și metodele de învățământ.

Ne-a măhnit adânc, când am văzut unele porniri în contra reuniunilor învățătoresci, ba chiar când am trebuit cu dorere se cetim, că în unele regiuni ale metropoliei noastre, s'a decretat sistarea lor, și reîntorcerea la vechile conferințe, care conduse fiind de bărbați din centru se sperează a trezi nouă viață în sinul amorțitei noastre învățătorimi.

Una dorim a se ști, că ceea-ce mai nainte era filosofie didactică pentru învățătoria noastră, astăzi nu mai e o „țără necunoscută“, ci a ajuns un lucru de toți cunoscut, metodele s'au prea generalizat, astfel că prin vecinica lor repetiție nu vom ajunge de loc a infiltra nouă viață și a descepa interes în sinul învățatorimei noastre, ci din contră se va plictisi și indispune numai învățătoria. Sunt o mulțime de chestiuni, de cea mai capitală importanță, asupra cărora ar trebui să cerem cuvântul învățatorimei, ca unica competență a-se pronunța în merit; se trimitem acei bărbați cu dor de cultura neamului — numai în sinul reuniunilor, — că aceia descindând între modeștii ȕileri ai națiunii, se-i consulte în sinceritate și cu încredere, și vă asigurăm, că multe inconveniente și neajunsuri, se vor delătura din calea progresului nostru.

Rogăm ca și Ven. noastre autorități să se pună în atingere cu reuniunile învățătoresci esmitând comisari în sinul reuniunilor, — cari se asculte cu părintească bunăvoință durerile învățătorimi noastre.

Dacă unii, nu vor a se împăca ușor, cu ideea deselor constituirii a reuniunilor în comitete, birouri și despărțăminte, toate se pot ameliora și simplifica, numai puțină bunăvoință se manifestăm.

Pretecstul că revenind la conferințele provădute în statutul organic, ne vom subtrage influinței și ingerenței streine, nu-și are temei.

Nici nu am intrat bine în viața și spiritul reuniunilor și eată că le abandonăm, pentru a ne rentorțe la ceea-ce de mult am părăsit.

Protestăm deci solemn în contra străformării reuniunilor în conferințe învățătoresci.

Să ni se deie timp și posibilitatea de a lucra, se întimpine numai reuniunile noastre spriginul tuturor factorilor chemați, și vom vedé la ce rezultate uimitore vom ajunge în scurt timp.

Comloșul bănațean 16 Iunie 1898.

Iuliu Vuia.

La cestiunea limbei române.

Într'un nr. al acestui ȕiar, dl. coleg Iuliu Grofșorean ocupându-se de propunerea limbei materne în școlele elementare, ne arată scopul și importanța ce se cuvine acestui studiu ér în nees cu aceste i-și esprimă nedumerirea asupra celor publicate de mine în acest ȕiar — fôrte pe scurt — cu referință la acest studiu că adevă: „nu gramatica, ci deseale deprinderi scripturistice mai ușor duc la scop.“

Eu nu am vrut, și nici nu era la loc ca se arêt metoda de predare al limbei materne. Tot rostul acelei afirmări se reștringe numai și numai asupra folosirii manualului de gramatică la propunerea limbei materne.

Conosc importanța și scopul propunerii limbei materne în școlele poporale, și deși ori-ce mișcare trebuie se fie întocmită după anumite regule stabilite de mai nainte, convingerea mea e. că propunerea ei să se facă fără manual. Nici decât nu voiesc a fi rău înțeles și fiind-că chiar acésta o cere și dl. Grofșorean vreau să mă esplic.

Pentru-ca elevul să fie pe deplin consciu despre cele ce învață e natural, că trebuie să i-se spună și să învețe cauza ori regula pentru care o formă limbistică are să fie în așa chip și nu altcum. Dar de aici nu urméză că numai învățând regule din gramatică va sci scrie și vorbi cu cunoscință de cauză. — ba mai mult, să mergem în o școlă unde gramatica s'a propus sistematic din manual — ce durere în multe locuri vom afla — vom vedé, că regule sciu băeții fôrte multe, ba chiar tótă propunerea limbei române să învêrte pe lângă regule gramaticali, ér folos real ca în palmă.

Nu e de imputat nimêrui, a lipsit și lipsesce o îndrumare generală basată mai mult pe folósele reale căreia fie-care învățător ar fi să se acomodeze.

Fie-care nisuiam într'acolo, că atât superiorii cât și părinții băeților încredințați noué, se fie mulțamiți de progresul ce l arată școlă. Ér fiind-că acest progres nu se póte vedé mai clar ca atunci, când elevul scie multe să vorbescă fără carte, cu toții am nisuit spre acest punct greșit, deși nu din convingere, ci mai mult împinși de patima spiritului de înaintare rău înțeles. Greșala acésta să vede mai clar la examenele anuali.

Ca învățător tinér, eu încă procedam așa — altcum nu sciam, — propuneam gramatica sistematic

pe baza manualului. În al 2-lea an școlar, voină a reînprospeta cele învățate din anul trecut, m'a cuprins mirarea căci elevii nu mai sciau nimic. Osteneală zădarnică! Am început pe altă cale folosindu-mă mai mult de exemple și exerciții ca de regulă, și rezultatul a fost cu mult mai satisfăcător pentru mine.

Fiind la examenul unui învățător de frunte, care pôte să ne fie tuturor de model, mai ales în propunerea limbei materne — am vădut rezultate foarte mari, ba döră culmea ce pôte cineva să ajungă în acest studiu atât de gingaș, și m'a umplut mirarea ca laudabilul coleg fără manual de gramatică propune limba română.

Töte acestea mă îndemnă a crede, că rezultate reale numai așa vom obținé, și propunerea limbei materne — în ce privesce partea gramaticală — numai așa va fi cu scop — când manual de gramatică nu se va mai da în mâna elevului. Nici vorbă, ca elevii să nu învețe regulile gramaticale, dar nu din carte, ci mai mult pe baza exemplurilor, estragând ei regula cât se pôte de simplu, ér pentru memorisare să și le scrie.

Manualele de gramatică ce le avem, nu corespond scopului pentru care sunt scrise. Sânt prea academice. Școla poporală și mai ales cea sătéseă mă ierte ori cine — n'are lipsă de atâtea forme abstracte și seci ca de pildă: frazele, períodele, circumstanțele s. m. a.

Așa dară eu înțeleg lucrul așa: la propunerea limbei române manual de gramatică să nu se folosească nici de cât, pentru-că pe de o parte lipsind, învățătorul nu se va mai puté subtrage dela esplicarea lamurită a formelor limbei ce obvin în cutareva exemplu ori bucată de cetire; ér de altă parte fiind propunerea limbei materne și așa foarte grea, învățătorul va nisui și va stărui ca prin exerciții continue să facă pe băieți a pătrunde și a înțelegé temeinic töte combinațiunile limbei, ceea ce din manual nu se va puté ajunge nici când. Vorba e, ca băétul să scie și să întâlégă ceea ce lucră. Că öre ce ponderéză mai mult? A sci lucra fără regulă, ori a sci regula și a lucra ba?

Aceste pentru lămarire. Încât privesce nedumerirea confratelui Groșoreau, că ea "va dispără, nu sciu. Una însă sciu, că cestiunea se va mai discuta.

Sol. Giurcóne.

D I V E R S E.

* *Incheiarea anului școlastic.* Dumineca trecută în 14/26 Iunie a. c. s'a încheiat anul școlastic la seminariul dieresan gr. or. român din Arad. În acéstă și s'a oficiat în biserica catedrală din Arad docsologia, și s'a cetit rugăciunea de mulțamită, ér după servițiul divin s'au cetit clasificățiunile în sala mare a seminariului dieresan. După cetirea clasificățiunilor Pré Sântia sa, părintele Episcop Ioan Mețian a ținut elevilor absolenți o vorbire, în carea li-imbărbătă la implinirea consciențiosă a datorințelor lor de preoți și învățatori, și imploră binecuvântarea Cerului asupra vieții și activităților lor ulterioare.

* *Esamen de cualificațiune învățătoréseă.* În zilele: 18, 19 și 20 Iunie a. c. s'a ținut la seminariul dieresan din Arad esamen de cualificațiune învățătoréseă sub conducerea protosinclairului Augustin Hamsea în reprezentanța Pré Sântiei Sale, părintelui Episcop al Aradului Ioan Mețian și în ființa de față a dlui inspector regeșc de școle Varjassy Árpád. Cu acéstăocasiune s'au prezentat la esamen töți cei 28 de elevi absolenți ai preparandiei nöstre din anul școlastic espirat, cari töți au prestat cu succes esamenul de cualificațiune învățătoréseă. Dintre elevii, cari au absolvat cursurile preparandiale în anii anteriori s'au supus esamenului 12. Dintre acestia au prestat cu succes esamenul de cualificațiune învățătoréseă 8, ér 4 au fost respinși din câte unul și două obiecte de învățămént. Eleve preparandiste au prestat esamenul de cualificațiune învățătoréseă 4, ér două au fost reiciate din câte un studiu până la procsima întrunire a comisiunii. De töți au depus cu acéstă ocasiune esamenul de cualificațiune 40 de elevi ai preparandiei nöstre.

Adresăm felicitările nöstre noilor învățatori cualificați ai eparchiei nöstre!

* *Grindina mare.* Joia trecută între örele 8 și 10 séra în comitatele Bichiș și Cianad în mai multe părți o grindină mare a pustit totalminte sămănăturile, a rupt pomii, și a stricat chiar și coperișete caselor. Tat în acea seară a bătut grindina și în mai multe comune din comitatul Aradului, și anume în comunele: Șiclău, Otlaca și Socodor.

* *Nenorocire în Sinaia.* O furtună înflorătoare s'a descărcat în zilele trecute asupra ținurilor din jurul Sinaiei. Furtuna gröznică, a doborit din rădăcini și pomi seculari. Unul din acestia a căzut peste un bordeiu în care, în jurul focolului erau scutiți 6 țerani, cari tocmai cinau seara. Într'o secundă bordeiul a fost nimicuit și țeranii töți omoriți. Au rămas după acesti nenorociți muncitori, vre-o 20 copii sërmani.

* *Mapă de aur.* Véduda fostului ministru al Spaniei, Cannvas, care a fost asasinat, a căpétat present dela locuitorii insulelor Filipine — mapa acestor insule. Mapa e făcută pe o tablă masivă de aur, pe care fiecare oraș e însemnat cu rubine și diamante. Are o valoare de peste 120.000 coroane.

* *Averea Angliei.* Anglia e una din statele cele mai avute, cu toate acestea averea ei teritorială e

foarte mică. Avera ei teritorială abia se urcă la 3.2 miliarde, pe când naile, dimpreună cu bogățiile ce 'i le aduc pe mare, reprezintă o avere de 24.5 miliarde.

* *China.* În China influența Englezilor și a Rușilor se contrabalansează. După concesiile acordate Rusiei, s'a ales și Anglia cu una foarte însemnată: Armata din sudul Chinei va fi instruită de ofițeri englezi. Se atribuie acum și Franței, intenția de a impune guvernului din Peking, că măcar o parte a flotei chineze, să fie comandată de Francezi.

* *Teatru pe apă.* În Siberia, pe riul Lena, de mult funcționează un teatru plutitor. Kassakow, un teatralist rus, directorul teatrului, în fie-care primăvară pornește cu trupa sa, pe o barcă, unde e ridicată o bină, pe riul Lena, și în porturile fiecărui oraș, dă reprezentațiuni. Totdeauna e bine cercetat și are public mult.

* *Pavilionul României la Expoziția din Paris* va avea o fațadă de 45 de metri, în afară de construcțiunile anexe, ca cârciumă etc. D-l Poni, după exemplul dat de mai toate statele străine și mai ales de cele balcanice a desemnat un arhitect francez E vorba de d-l Farmigé, arhitect al orașului Paris, unul din vechii colaboratori ai d-lui Alphand, arhitectul, care s'a afirmat ca specialist în 1889, continuând cele două palate atât de remarcate a artelor liberale și a belle-artelor.

* *Monumentul generalului Florescu.* Lunia trecută la orele 10 dimineața s'a făcut cu o solemnitate deosebită desvelirea monumentului generalului Em. Florescu, așezat în grădina Episcopiei din Bucuresci. După cum se știe, acest monument este ridicat din inițiativa ofițerilor garnisioanei corpului II de armată. Un public imens a asistat la această solemnitate. Au defilat înaintea monumentului școlile militare, câte o companie din regimentele de infanterie Nr. 21 și Nr. 6, una din regimentele de geniu, câte un escadron din regimentele de artilerie, din roșiori, trenari și din jandarmii călări. Monumentul se compune dintr'un tun așezat cu chiulara pe o piramidă de ghiulele. La gura tunului este un vultur cu o ramură de laur în gură, ér la mijlocul tunului este fixat un medailon de brozz cu chipul generalului Florescu în relief. Monumentul este așezat pe un soclu de marmoră neagră.

* *Arme din aluminiu.* O femeie din America s'a adresat guvernului Statelor-Unite, ca pe viitor pentru armată să folosească armatura de aluminiu, descoperită de ea. Armatura aceasta are avantajul, că e cu mult mai ușoară, având o greutate abia de 5 funți.

* *Cultura Smeurei.* Smeura este o plantă ce face parte din familia Rosaceelor. Ea crește mai bine la umbră într'un pământ desfundat și îngrășat cu gunoier.

Inmulțirea se face prin butași proveniți din lăstari de un an, care se taie toamnă și să păstrează în pivniță în năsip și apoi primăvara se răsădesc într'un pământ bine preparat la o distanță de 1,30 metr. Se mai poate înmulți și prin despărțirea tulpinelor.

Smeura produce în fie-care an lăstari, ce rodesc în

anul viitor, apoi se usucă. De aceea trebuiesc curățite ast-fel de lăstari, mai ales atunci când sînt prea deși. De regulă se lasă 3—4 lăstari, cari în primăvară se scurtază puțin.

Smeura se poate cultiva și pe araci, unde fructele se fac mai frumoase. Cultura acestei tufe (plante) aduce un venit însemnat mai cu sémă cu ródele roșii cari sînt tare căutate de cofetari, pentru facerea dulceței sau a unor siropuri răcoritoare; iar fructele albe și galbene care se coc mai iute se pot mânca prospete.

* *Proprietatea la animale.* Animalele marginite, incapabile de prevedere și animalele puternice, cari se bizue pe forța lor, nu cunosc altă proprietate, decât aceea pe care se fac stăpâni la o ocazie și pe care o consumă pe loc. Cu toate acestea multe animale cunosc, poftesc și apără o proprietate teritorială. Leul trăiesc singur, cel mult în familie numai pentru un timp, dér el are trebuință de un întins teritoriu de vânătoare, pe care îl alege singur. După acesta el înțelege, ca nimeni să nu-i calce proprietatea.

Décă un animal de speția sa își permite să-i violeze domiciliul, pe care și l'a atribuit, el protestază, reclamă în felul său pe lângă cutropitor și décă acesta nu-l ascultă, el recurge la ultima rație a regilor, la o bătălie, al cărei sfîrsit curmă conflictul juridic. Această pretențiune la proprietatea unui teritoriu determinat, prima origină a proprietății solului în societățile omenesci, este un fapt constant în familiile paserilor și la mamifere; se pot da număröse exemple.

Multe specii au de asemenea un gust foarte viu pentru proprietatea locuinței. Animalele cele mai neingenioase își găsesc câte un cuicuș natural: peșteră, adăpost sub vre-o stâncă ect. Ursul negricios trăiesc ca un filosof în peșteri naturale. Vulpea cercetază locurile, înainte de a-și alege un cuicuș sub pământ. La epurii de casă, aceleași familii ocupă prin moștenire aceleași găuri în pământ. Instinctul de a clădi, instinctul „proprietății clădite“, este foarte dezvoltat la paseri, cari apără cuibul familiei cu o vitejie destul de cunoscută. Cât despre furnici și albine, considerate de punct de vedere al aptitudinilor lor sociale și al modului lor de a înțelege proprietatea, ele întrec cu mult rasele inferioare ale omenirii.

Trebuie mai întâiu să observăm, că décă mediul, clima este prielnică, furnicile au într'un înalt grad, ideia fundamentală a proprietății, ideia economiei. Această idee lipsesc la furnicile noastre septentrionale, numai fiind-că amortînd érna, ele nu au trebuință de provisii nefolositoare. Dér furnica *Atta providens* din Hindustan, care păstrează tot anul activitatea sa, știe să-și clădească în vremea uscată o magazie, unde ea grămădesce, în vederea vremii ploioase, o graminee din genul panicum, tocmai cum și noi păstrăm grâul în hâmbarele noastre. Furnica agricolă, observată în Texas de Dr. Linceum, merge mai depart: în fiecare an ea neteșesc înainte mușuroiului un fel de arie, sémână acolo o cereală, apoi o celege, făcînd un fel de snopi, pe cari îi duce în hâmbarele sale; după aceea

alege grăunțele din paiu și are aceeași grijă, când grănele puse în magazine sunt umede, de a-le scote din timp în timp pentru a le usca la soare și a le băga în înăuntru. Inse noi scim, că omenirea primitivă seu sălbatică, a fost seu este străină de agricultură. care presupune o prevedere lungă, o grijă de viitor, de care sunt incapabile ființele puțin inteligente. Furnicile au de asemeni într'un mare grad sentimentul proprietății solului, al districtului în care cetatea lor ocupă mijlocul; ele merg până acolo, încât se bat cu altele strașnic, nu numai pentru a apăra această mică patrie, dăr chiar pentru a nu-și restringe hotarele. Dăr mai presus de ori-ce, ele au iubirea de casă, cea-ce noi numim iubirea căminului. Locuința comună a furnicilor este păzită cu mare grijă de o armată de lucrătore. In cas de atac, seu chiar sēra își întăresc porțile cu pământ. sau cu mici bucăți de lemne.

Concurs.

Nr. 350, 1898. F. G.

În scopul conferirii de stipendii din „Fundatiunea lui Gozdu” pe anul scolastic 1898/9 se eserie concurs pe lângă următoarele condițiuni:

1. Concurenții se documenteze cu documente originale sau autenticate de notariu public:

a) că sunt fi de cetățeni ungari și aparțin la biserica ortodoxă orientală română, spre care scop se cere estrasul din matricula botezaților provădūt cu clausula parohului competent, că și de present aparțin la biserica greco-orientală română;

b) că studiază cu succes bun la vre-un institut public din patrie, spre care scop au se subscrie studenții dela școlile medii atestatul de pre anul scolastic 1897/8 őr cei dela facultăți și universități indicele despre tōte cursurile ascultate;

c) că nici averea proprie nici a părinților nu ajunge se acopere tōte trebuințele pentru crescerea concurentului, spre care scop e a se produce atestatul dirigătoriei politice competente;

2. Fie-care concurent are se arete în petițiunea sa specialitatea, la care și locul unde voiesce a continua studiile, precum și aceea dacă are și alt stipendiu.

3. Cei-ce voiesc se studieze în străinătate, au se arete necesitatea de a face studii în străinătate, ca în cazul dacă li se va vota stipendiul, se se pōtă îndată esopera concesiunea ministerială prescriasă.

4. Petițiunile instruate cu documentele necesare sunt a se adresa la reprezentanța fundațiunei lui Gozdu (Budapesta VII. Király-utca 13 sz) până la 5 August a. c. n.

5. Tot-odată se provocă toți stipendiști actuali, prin urmare și cei absolvenți, cari cer ajūtore pentru depunerea rigoroselor și câștigarea gradului de doctor ca până la termenul susindicat și pe lângă observarea p. 2) din acest concurs se arete rezultatul studiilor din anul scolastic 1897/8 căci alt-cum li se va sista stipendiul, respective nu vor căpăta ajutoriul.

6. Petițiunile, cari nu sunt instruate cu documentele susamintite sau sosite după termenul scris, nu se vor lua în considerare.

7. În interesul espedării regulate, fie-care concurent

se indice în petițiunea locul și posta ultimă, unde este a i-se tămite rezoluțiunea reprezentanței.

Din ședința comitetului fundațiunei lui Gozdu ținută în 11 Iunie, 1898.

Comitetul.

—□—

Devenind vacantă stațiunea învățătoresca din Crocna prin abdicarea învățătorului Georgiu Frugia dela postul seu învățătoresc de aici, în urma decisului Venerabilului Consistoriu dōto 20 Februar 1898 Nr. 247 pentru deplinrea acestui post se eserie concurs cu termin de alegere pe 5 Iuliu a. c.

Emolumintele sunt: În bani gata 178 fl. 82 cr., bucate 20 de șinise jumătate grâu, jumătate cucuruz, lemne 6 stângini pentru învățătoriu și 6 pentru școlă, 14 fl. pentru curatorat; 10 fl. pentru conferință; 5 jugere de pământ arătoriu și lacuință liberă cu 1/2 juger grădină.

Notificându-se: că alegendul învățătoriu va deveni întărit definitiv numai după un an de probă.

Recurenții pentru acesta stațiune învățătorescă, sunt avisați recursele lor instruite cu tōte documentele, rezerute și adresate comitetului parochial din Crocna a le subscrie P. O. D. protopresviter și inspector cercual, de școlē Ioan Groza în Nagy-Halmagy. Dintre recurenți vor fi preferiți, cari vor fi în stare de a înființa și conduce corul vocal, avēnd în urmă a-se presenta în vre-o Dumineca ori sērbătore în Sânta biserica din loc, pentru a-și arēta desteritatea în cant și tipic, fiind deobligat pe lângă salariul numit a implini și cantoratul în școlă și biserica

Din ședința com. paroch, din Crocna, ținută în 4 Iunie 1898.

Pentru com. parochial:

Teodor Bodea m. p.

preș. com. paroch.

Cu strea mea: IOAN GROZA, m. p. protop. ins. școl

—□—

Pentru ocuparea parochiei vacante din **Somoșcheș**, prin acesta se eserie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare.

Venitele încopciate cu acesta parochia sunt: a) folosirea unei sesiuni 160 fl.; b) bir dela 250 case 250 fl.; c) stolele îndatinate 250 fl. Suma 660 fl. și cuartir interimal cu grădină de legumi.

Recurenții sunt pōtiți a se presenta vre-odată în biserica spre a-și arēta desteritatea în cele rituale, a-și presenta recursele pe calea Oficiului protopresbiteral din lenopolea (B. Jenő) și a se feri de ori-ce influințare neiertată.

Somoșcheș, la 1 Iunie 1898.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: CONSTANTIN GURBAN, m. p. protopresbiter.

—□—

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Comitetul parochial gr. or. român din Ciuciu protopresbiterasul Halmagiului eserie concurs de licitațiune minuendă pe 21 Iunie (3 Iuliu) a. c. după amiazi la 2 ore ce se va ține în școlă română din loc, pentru edificarea bisericii din Ciuciu. Prețul de esclamarē 4349 fl. 43 cr. Planul, preliminarul și condițiunile de licitațiuni se pot vedea la oficiul parochial din loc.

Ciuciu, 8/20 Iunie 1898.

Comitetul parochial.